

O‘ZBEKISTONDA OILA MUNOSABATLARINI MUSTAHKAMLASH ASOSIY VAZIFA

Chuboyeva Gulnora Quvonchbekovna

Namangan IIB xodimi

Valiyeva Shohida Gafurjanovna

Namangan IIB xodimi

Annotatsiya; *Oilani jamiyatni shakllanishida, taraqqiyotida, farovonligini ta’minlashda asosiy omildir. Bu borada barcha siyosiy, ijtimoiy va boshqa soha vakillari astoydil xarakterda bo’lishi kerak. Bu borada davlat organlarining olib borayotgan vaoliyati alohida ahamiyatga ega ekanligi, bu boradagi mas’uliyatni yoritish maqolaning maqsadi hisoblanadi.*

Kalit so’zlar; *Oila, jamiyat, nikoh, aholi, ota-ona, opa-singil, aka-uka, nevara, evara, chevvara, jamoa, qabila, vasiylik, homiylik, erkak, ayol, bola, oila kodeksi, oila boshlig’i, avlod, xalq.*

Annotation: *we can see how the family appeared and how it developed, in what way the family was from time immemorial considered as the main branch of society. It is no secret to any of us that this is a very important issue that was later considered in the international circle.*

Keywords: *family, society, nokoh, population, parent, sister, brother, granddaughter, evara, chevvara, community, tribe, guardianship, male, female, Child, Family Code, head of family, generation, people.*

Oila insoniyatning dastlabki birligi sifatida shakllangan. Insiniyat ongining rivojlanishi, jamoalarning ehtiyojlari turli oilalarni vujudga keltirdi. Dastlab oilalardagi munosabatlar ijtimoiy normalar asosida tartibga solingan, keyinchalik siyosiy, diniy va xalqaro normalar xam oilaviy munosabatlarni tartibga sola boshladi. Davlatchilik tarixida bunday normalar barcha davrlarda va barcha huquqlarda tipilganligi ma’lum.

Oilaviy munosabatlar keyingi asrlarda davlatlarning asosiy qonuni, joriy qonunlari hamda kodekslarida mustahkamlanmoqda.

Vaxolanki, hozir O‘zbekistonda oilaviy munosabatlarni tartibga solishning oziga yarasha tartib qoidalari mavjud bo‘lib bu birinchi navbatta O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasining **76-moddasida**- “Oila jamiyatning asosiy bo‘g‘inidir hamda u jamiyat va davlat muhofazasidadir. Nikoh O‘zbekiston xalqining an’anaviy oilaviy qadriyatlariga, nikohlanuvchilarning ixtiyoriy roziligiga va teng huquqliligiga asoslanadi. Davlat oilaning to‘laqonli rivojlanishi uchun ijtimoiy, iqtisodiy, huquqiy va boshqa shart-sharoitlar yaratadi”, -deb yozib qoyilgan.

Bundan tashqari O‘zbekiston Respublikasi Prezidentini ham alohida tarif berib o‘tganlar, Oila men uchun muqaddas. Muqaddasligi shuki, avvalambor qayerda ishlashidan qat’i nazar, kim bo‘lishidan qat’i nazar agar oilada tarbiya, oilada muhit,

oilada halollik, munosabat, tarbiyaga alohida e'tibor bermasa, hech qachon natija bo'lmaydi. Shuning uchun men farzandlarimning tarbiyasiga juda katta e'tibor beraman. Har bir farzandimga ham, nevaramga ham alohida o'zinning munosabatim bor. Har bir nevaramning alohida xarakterini bilaman, orzusini, istagini bilaman.

Respublikamizda Oliy Majlis tomonidan 1998 yil 30-aprelda O'zbekiston Respublikasi Oila Kodeksining qabul qilinishi oila manfaatlarini takomillashtirish yo'lida qo'yilgan muhim bir qadam bo'ldi. Ushbu Kodeks oilani mustahkamlash, oilaviy munosabatlarda o'zaro hurmat, hamjihatlik, oila a'zolari o'z huquqlarini hech qanday to'siqlarsiz amalga oshirishini hamda bu huquqlarning himoya qilinishini ifodalaydi. Oila Kodeksi - O'zbekiston Respublikasida oila munosabatlarini tartibga soluvchi yogona tizimga keltirilgan qonunlar majmuasidir. Huquqning alohida tarmog'i hisoblangan oila huquqining maxsus manbaidir. E'tiborlisi, Oila Kodeksi mamlakatimizda "Oila yili" deb e'lon qilingan yilda qabul qilindi. Kodeks 8 bo'lim, 30 bob 238 moddadan iborat. Amaldagi Oila Kodeksi bir qator oilaviy huquq munosabatlarni yangicha hal etgan.

Oila munosamatlari xalqaro tashkilotlar tomonidan katta e'toborni egallamoqda. Birlashgan Millatlar Tashkiloti tomonidan 1948 yil 10 dekabrda qabul qilingan "Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi"ning 16-moddasida shunday deyiladi:

"1.Balog'atga yetgan erkaklar va ayollar irqi, millati va diniga qarab biror bir cheklashsiz nikohdan o'tish va oila qurish huquqiga egadirlar. Ular nikohdan o'tayotganda ham, nikohda bo'lgan vaqtda ham va nikoh bekor qilinayotganida ham bir xil huquqlardan foydalanadilar.

2.Nikoh, nikohdan o'tayotgan ikkala tomonning xohishi va batamom roziligi bilangina tuzilishi mumkin.

3.Oila jamiyatning tabiiy va asosiy xujayrasidir va u jamiyat, davlat tomonidan muhofaza etilish huquqiga egadir".

Birlashgan Millatlar Tashkilotining Bosh Assambleyasi 1994 yildan boshlab, har yili 15 may kunini Xalqaro Oila kuni sifatida nishonlashga qaror qildi. 1993 yildan buyon Venada, Qohirada, Kopengagenda va Pekinda hamda qator boshqa Xalqaro anjumanlar kun tartibiga oila masalasi ataylab kiritilishida ham ma'no bor. Har yili belgilanayotgan va amalga oshirilayotgan xayrli ishlarning barchasida oila va uning mustahkamligi muammosi umuminsoniy vazifa ekanligi e'tirof etilmoqda.

Mamlakatimizda oilalarni mustahkamlash borasida huquqiy normalarimizni ijrosini taminlash barcha davlat organlari, jamoat tashkilotlarining asosiy vazifasi hisoblanadi.

Chunonchi, milliy negizlarga asoslanganligi (quda-andachilik, qarindosh-urug'chilik, bobo-buvilar va nabiralar o'rtasidagi munosabatlarni yangicha talqini), umum insoniy qadryatlar aks etganligi (nikoh shartnomasi institutining kiritilishi, nikohlanuvchi shaxslarning tibbiy ko'rikdan o'tkazilishi kabi hollar.

Qabul qilingan huquqiy normalarimiz respublikamiz yerli xalqning milliy hususiyatlarini to`la hisobga olgan. Oilada ota-onaga va katta yoshdigilarga nisbatan hurmat ko`rsatish, ularning duolarini olish, kichiklarga nisbatan shafqatli bo`lish, hovli joylarni supurib-sidirib, suv sepib tozalikni saqlash, idish-tovoq, uy-joylarni pokiza tutish, oila a`zolarining barchasi to`planib dasturxon atrofida shirin suhbat qurish oilaviy rejalarni belgilab olish kabilar sharqona oilaga xos ajoyib hususiyatlardir.

Shu o`rinda oilalarning xotirjamligiga, mardavomligiga salbiy ta`sir etuvchi jihatlar mavjudligini aytib o`tish o`rinli hisoblanadi.

So`nggi asrdagi texnika taraqqiyoti yutuqlarining ayrimlaridan foydalanishdagi madaniyatning yetarli emasligi, yaratilayotgan maishiy shart-sharoitlarda axoli foydalaninshidagi iqtisodiy yetishmovchiliklar, mamalakatimizda istiqomat qilayotgan ayrim insonlarning tarbiyasidagi qusurlar, ya`ni boqimandalik kayfiyati bilan tarbiyalanish, xorijiy seriialardan va aktyor, aktrisalardagi salbiy tarbiyalardan andoza olishga intilish oilalarning parokanda bo`lishiga, farzandlarning tirik yetim bo`lishiga, oilaviy janjallar oqibatida javobgarliklarning sudlarda ko`rilishiga olib kelmoqda.

Oilalardagi bu salbiy holatlarning oldini olish, oqibatlarini bartaraf etish uchun barcha davlat organlari zimmasiga vazifalar yuklatilgan.

Respublikamizda ichki ishlar organlari xodimlari mutaxassislari tomonidan alohida xodimlar oila, ayollar huquqlari muhofazasi, bolalar tarbiyasi masalasida belgilangan rejalar asosida amaliy faoliyat olib borishmoqda.

Hususan. Oilaviy nizolarni bartaraf etish, oilalarda ajtalishlar oldini olish, sodir etilayotgan huquqbuzarliklarni oldini olish, aliment munosabatlaridagi nizoli jihatlarni o`rganish borasida tahlillar o`tkazishmoqda.

Hususan, Namangan viloyatida oilaviy nizolarni ayrim jihatlari tanlil etildi, jumladan, 2021-2022-2023 yillar va 2024 yilning 6 oyi davomida nikoxdan ajratish bo`yicha 11180 ta ish ko`rilgan, aliment bilan bo`g`liq 8149 ta ish ko`rilgan, uyga kiritish bo`yicha 637 ta, ota-onalik huquqidan mahrum etish bilan bog`liq 10 ta, otalikka e`tiroz bo`yicha 83 ta ish ko`rilgan. Bu ko`rilgan ishlar huquqiy asoslangan bo`lsada oilaviy munosabatlarda parokandalikka olib keluvchi holatlardir. Shuningdek oilani, oilaviy munosabatlarni tartibga solishning asosiy yechimi emasligi belgilandi.

Ushbu holatlarni bartaraf etish uchun alohida tadbir belgilanib, barcha tumanlardagi oila va xotin -qizlar huquqlari bo`yicha mas`ullar oilalar bilan xolatni o`rganib chiqishdi, maxallalar hamkorligida oilaviy munosabatlarni mustahkamlash choralari ko`rildi.

Hususan, Yangiqo`rg`on tumanida 71 maxallaning 69 tasi jinoyatdan xoli huquq deb belgilangan.

Viloyat miqyosida 2024 yilda 9407 ta oilalardagi nizolar bartaraf etildi, shundan, 433 ta xotin – qizlarga himoya opderlari berildi. 348 ta uyga kiritish bo`yicha nizolar, 722 ta mol-mulk bilan bog`liq nizolar tinch yo`l bilan xal etildi.

Ayni kunlarda o'rganilayotgan 4659 ta oiladagi munosabatlarda kelishtiruvga erishishga xarakat qilinmoqda

Bugun oilaning benazir nufuzi, ulkan ijtimoiy ahamiyatga molik voqyelik ekanligi hech kimda shubha tug'dirmaydi. Oila jamiyatning asosiy hujayrasi va ijtimoiy tayanchidir. Har bir oilaning bahtiyorligi va farovonligi pirovard natijada jamiyatning barqarorligi, gullab-yashnashi hamda farovonligi shartidir. Oila nafaqat inson naslini davom ettirish omili sifatida, balki jamiyat a'zolarini, ayniqsa o'sib kelayotgan yosh avlodni milliy istiqlol g'oyasi asosida tarbiyalash maskani sifatida katta ahamiyatga molikdir.

Vaholanki, Oila – nikohga yoki tug'ishganlikga asoslangan kichik guruh. Uning a'zolari ro'zg'orining birligi o'zaro yordami va ma'naviy mas'uliyati bilan bir-biriga bog'langan oilaning eng muhim ijtimoiy vazifalari – inson zotini davom ettirishdan, bolalarni tarbiyalashdan, oila a'zolarining turmush sharoitini va bo'sh vaqtini samarali uyushtirishdan iboratdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

- 1.O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi –T.: O'zbekiston nashriyoti, 2024,- b 120
2. Otaxo'jaev F.M. Sh.Yuldasheva Oila huquqi. -T.: TDYuI. 2017. -309 b.
3. Mualliflar jamoasi. O'zbekiston Respublikasining Oila kodeksiga sharhlar. -T.: Adolat. 2000.-446 b.
4. Chuboyeva Ozodaxon Kuvonbekovna [OILA VA NIKOH MUNOSABATLARINING AXLOQIY ASOSLARI](https://bestpublication.org). <https://bestpublication.org>
- 5.Chuboyeva Ozodaxon Kuvonbekovna. [ЯНГИ ЎЗБЕКИСТОН–III РЕНЕСАНСИДА ХОТИН-ҚИЗЛАР ИЖТИМОЙ ҲИМОЯСИ](#) PEDAGOGICAL SCIENCES AND TEACHING METHODS: a collection scientific works of the International scientific conference (15 May, 2022) - Copenhagen:2022. ISSUE 13 – 226 p. 94-99
6. Chuboyeva Ozodaxon Quvonbekovna. *Voyaga yetmaganlar huquqiy ongi va huquqiy madaniyatini yuksaltirish*. PEDAGOG RESPUBLIKA ILMIY JURNALI. 7 – TOM 4 – SON / 2024 - YIL / 15 – APREL. 10-16-betlar
- 7.Chuboyeva Ozodaxon Kuvonbekovna. OILA MUQADDASLIGI HUQUQIY ASOSLARI. PEDAGOG RESPUBLIKA ILMIY JURNALI. 7 – TOM 2 – SON / 2024 - YIL / 15 – FEVRAL. 203-207
<http://www.bestpublication.org/>
- 8.Саидисаков Саидахор Саидакрамович. ЭМОТИВНОЕ ЗНАЧЕНИЕ И КАТЕГОРИЯ ЭМОТИВНОСТИ. 7 – TOM 2 – SON / 2024 - YIL / 15 – FEVRAL. <http://www.bestpublication.org/>. 198-202

9.Chuboyeva Ozodaxon “New Uzbekistan: Administrative Management Reform”

Journal of Pedagogical Inventions and Practices ISSN NO: 2770-2367.

<https://zienjournals.com>

10.Kuvonbekovna C. O. OILA MUQADDASLIGI HUQUQIY ASOSLARI //PEDAGOG. – 2024. – T. 7. – №. 2. – C. 194-198.

11. „[Abdurauf Fitrat. Oila](#)“. 2023-yil 19-mayda asl nusxadan [arxivlangan](#).

12.www.Gazeta.uz

13.www.taqvim.uz

14. Statistika ma'lumotlari